

La percepció dels parlants de gallec pel que fa a les formes creades a partir de l'element *auto-* en la llengua gallega

ANA FERNÁNDEZ BERROCAL

Universitat de Vigo

ORCID: 0009-0004-9328-6155

anafernandezberrocal@gmail.com

Ana Fernández Berrocal és

llicenciada en Ciències del Llenguatge i Estudis Literaris i postgraduada en Magisteri per la Universitat de Vigo. Complementà la seva formació com a lingüista amb una beca a l'Àrea de Normalització Lingüística i una altra beca de col·laboració al Departament de Filologia Gallega i Llatina de la Universitat de Vigo. L'any 2021 va obtenir un contracte predoctoral de la Xunta de Galicia amb una durada de tres anys. Tant la seva tesi doctoral com les seves publicacions, desenvolupades en el marc de l'Observatori de Neologia de la Llengua Gallega de la Universitat de Vigo, se centren en l'estudi dels neologismes gallecs que es generen a partir d'elements grecollatins i en la percepció neològica dels parlants.

Resum

L'objectiu principal d'aquesta investigació és conèixer la percepció dels neologismes gallecs creats amb *auto-* en diacronia curta. Mitjançant una enquesta a diferents informants en dos períodes, comprovarem l'ús del formant *auto-* en la invenció d'una paraula a partir d'una definició, l'opinió sobre l'absència o la presència d'unes determinades paraules amb *auto-* en el seu diccionari de consulta habitual i la creació de definicions de quatre formes lèxiques amb aquest formant.

PARAULES CLAU: *auto-*; neologisme; element grecollatí; percepció neològica; llengua gallega

Resumen

La percepción de los hablantes de gallego con respecto a las formas creadas a partir del elemento *auto-* en la lengua gallega

El objetivo principal de esta investigación es conocer la percepción de los neologismos gallegos creados con *auto-* en diacronía corta. Mediante una encuesta a diferentes informantes en dos períodos, comprobaremos el uso de *auto-* en la invención de una palabra a partir de una definición, la opinión sobre la ausencia o presencia de unas determinadas palabras con *auto-* en su diccionario de consulta habitual y la creación de definiciones de cuatro formas léxicas con este formante.

PALABRAS CLAVE: *auto-*; neologismo; elemento grecolatino; percepción neológica; lengua gallega

Abstract

The perception of Galician speakers regarding the forms created from the element *auto-* in the Galician language

The main objective of this research is to determine the perception of Galician neologisms created with *auto-* in short diachrony. Through a survey of different informants in two periods, we observe the use of *auto-* in the invention of a word on the basis of a definition, their opinions on the absence or presence of certain words built with *auto-* in their usual reference dictionaries, and the creation of definitions of four lexical forms with this combining form.

KEYWORDS: *auto-*, neologism, combining form, neological perception, Galician language

TERMINÀLIA 30 (2024): 7-15 · DOI: 10.2436/20.2503.01.209

Data de recepció: 28/06/2024. Data d'acceptació: 20/08/2024

ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica) · <https://terminalia.iec.cat>

1 Introducció

L'objectiu principal d'aquesta recerca és conèixer la percepció que tenen els parlants respecte a una sèrie de termes generats en gallec amb l'element *auto-*. Complementem, així, l'estudi de Fernández Berrocal (2020), en el qual s'ha buscat comprendre l'estatus morfològic i el comportament formal de *auto-* en les seves formacions neològiques en la llengua gallega. En l'estudi, concloem que *auto-* se situa més a prop dels prefixos que dels elements grecollatins. Amb aquesta nova recerca, pretenem comprovar, des d'una òptica perceptiva, fins a quin punt *auto-* mostra un comportament neològic prefixal. No oblidem que estem davant d'un element especialment rendible com a productor de noves paraules en gallec, ja que, entre els formants d'origen grecollatí, és el que més compostos híbrids genera (vegeu Gómez Clemente i Rodríguez Guerra, 2003, p. 142).

Per poder identificar una paraula com a neològica, Rey, en un treball exemplar (1976, p. 11-12), ja va assenyalar que el terme analitzat havia de ser una innovació formal, una innovació semàntica i una innovació pragmàtica. En la seva obra sobre la terminologia, Cabré (1993, p. 445) reprèn aquests criteris i proposa diferenciar entre els paràmetres de la diacronia, la lexicografia, la inestabilitat semàntica i la psicologia. Aquesta investigació està orientada per aquest últim criteri —«una unidad es neológica si los hablantes la perciben como una unidad nueva» (Cabré, 1993, p. 445)—, i analitzem la percepció que tenen les persones gallegoparlants sobre uns termes generats amb *auto-*. No obstant això, som conscients dels problemes que deriven d'aquesta aplicació, perquè els resultats dependran, entre altres factors, dels coneixements i la cultura dels parlants (vegeu Araya Tauler, 2003).

El tema de la percepció de la neologia ja ha estat abordat, a través de la realització de diferents enquestes, per autores com Freixa (2010), Bernal (2015) o Llopart-Saumell (2019 i 2022) per al català i l'espanyol, que s'han centrat en la identificació o descripció de neologismes. Més concretament, Freixa (2010) va introduir en les seves enquestes el concepte de *rareza*, relacionant-lo amb el de *neologicitat*, i va demanar als informants que designessin els neologismes com a normals o sorprenents; Llopart-Saumell (2022), per la seva banda, va centrar la seva enquesta en la comprensió o no d'uns neologismes concrets i en la seva caracterització segons si els semblaven termes recents, freqüents, sorprenents o estranys d'un àmbit determinat i/o informals. La línia metodològica utilitzada en aquestes recerques és la que nosaltres també apliquem a la llengua gallega, amb especificitats adaptades al nostre interès. D'aquesta manera, pretenem contribuir a avançar per un camí del qual encara queda molt per recórrer, ja que, com assenyala Llopart-Saumell (2022, p. 105), «hasta la fecha la percepción de los hablantes ha sido poco estudiada en los trabajos en neología».

Per tal d'esbrinar quina és la percepció que tenen els parlants de *auto-* i de les seves formes neològiques, vam elaborar una enquesta que ha estat contestada per 120 persones. Les primeres 60 enquestes es van realitzar l'any 2019 i, per tal de disposar també de dades de diacronia curta, hem volgut fer cinc anys després, el 2024, 60 enquestes més, mantenint la proporció dels perfils dels informants: en cada període, van respondre 44 alumnes i 16 professionals. La comparació entre els dos grups d'enquestes servirà per comprovar si, al cap de cinc anys, els resultats són semblants o no, ja que hi ha molts treballs en neologia que demostren la rellevància del pas del temps, també des del punt de vista del gallec, aplicat als diccionaris de neologismes (Rodríguez Guerra, 2016) o als préstecs neològics del francès en les llengües romàniques peninsulars (Rodríguez Guerra, 2021, p. 263).

En resum, a partir de l'anàlisi contrastiva d'aquestes 120 enquestes, pretenem comprovar si per als parlants *auto-* és un element recurrent a l'hora de generar paraules, si certes paraules amb *auto-* són percebudes com a ja diccionaritzades o com a no sentides mai, o si les noves paraules generades amb *auto-* són transparents des d'un punt de vista semàntic, a més de descobrir si existeixen semblances o diferències entre un període i un altre.

2 Metodologia

2.1 El corpus

Per al nostre estudi, hem treballat amb un corpus d'anàlisi format per neologismes en gallec amb *auto-*: 73 lemes el 2019 i, actualment i després de la seva inclusió en els diccionaris gallecs, 68 lemes. Aquest corpus prové del treball desenvolupat a l'Observatori de Neologia de la Universitat de Vigo, que es basa en la metodologia seguida per l'Observatori de Neologia de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona (vegeu Observatori de Neologia, 2004, i la seva versió actualitzada, 2024). Per elaborar aquest corpus, es van analitzar dotzenes de diaris i blogs gallecs en línia, com ara *Galícia Ciencia*, *Galícia Confidencial*, *Nós Diario* o *Praza*, i es van seleccionar els possibles candidats a neologismes. Posteriorment, es va fer una cerca en els diccionaris gallecs d'exclusió, els quals són el *Diccionario da Real Academia Galega* (DRAG), el *Digalego* i el *Gran diccionario xerais da lingua* (GDXL), i, després de comprovar-ne l'absència i confirmar-ne la neologicitat, van passar a considerar-se formes neològiques.

A continuació mostrem els neologismes que constitueixen el corpus de paraules amb *auto-* i que serveixen com a base de les enquestes realitzades el 2024 (afegim, en aquest període, *autocalibración* i suprimim *autoaxuda*, *autocoidado*, *autoedición*, *autofinanciarse*, *autoquiarse* i *autoxenreira*, les quals formaven part del corpus

d'estudi el 2019, però que van ser incloses en el DRAG o en el Digalego; en aquest cas ja no serien tractades com a formes neològiques):

autoactividade	autodirixido/a	autopagamento
autobomba	autoeditado/a	autopago
autocalibración	autoeditar	autoparodia
autocentrado/a	autoeloxio	autoparodiar(se)
autocentrar(se)	autoemprego	autoplaxio
autocobro	autoenganar(se)	autoposuír(se)
autocolante	autoengano	autoproclamación
autocompracencia	autoexperimento	autoproclamado/a
autocompracente	autoficcional	autoproclamar(se)
autoconceder(se)	autoimpor(se)	autopromo
autoconciencia	autoimposto/a	autoprotexer(se)
autoconclusivo/a	autoinculpar(se)	autopublicidade
autoconfianza	autoindulxente	autorreferencia
autoconsciente	autointerpretar(se)	autorreferencial
autocumprir(se)	autointitulado/a	autorrealizar(se)
autodefinido/a	autoinsector	autorreferencialidade
autodefinir(se)	autolimitado/a	autorreflexión
autodenominar(se)	autolimitar(se)	autorrego
autodesculpa	autolimpeza	autorretratar(se)
autodesenvolvemento	autonomear(se)	autosilenciar(se)
autodestrutivo/a	autoorganización	autoxestionado/a
autodeterminista	autoorganizado/a	autoxestionar(se)
autodidactismo	autoorganizar(se)	

2.2 L'enquesta per avaluar la percepció neològica dels parlants de gallec

Com ja hem esmentat anteriorment, hem volgut comprovar la percepció que tenen els parlants de gallec en relació amb els neologismes construïts amb el formant *auto-*. Per obtenir informació de primera mà, hem realitzat 120 enquestes en paper a persones de diferents edats, professions i nivells educatius, principalment en tres instituts de la comarca de Vigo, així com a la Facultat de Filologia i Traducció de la Universitat de Vigo. Posteriorment, les respostes obtingudes a partir de les diferents qüestions es van introduir en una base de dades d'elaboració pròpia amb Access de Microsoft Office per poder-les tractar posteriorment.

Aquesta enquesta està configurada a partir de tres grans blocs: l'ús o no de *auto-* en la invenció d'una paraula a partir d'una definició donada, l'opinió sobre l'absència o la presència d'unes determinades paraules amb *auto-* en el seu diccionari de consulta més habitual i la creació de definicions en vista de quatre formes lèxiques construïdes amb aquest formant.

2.2.1 Sobre els informants

Per a aquesta recerca, s'han realitzat 120 enquestes a diferents informants en dos períodes diferents (60 enquestes el 2019 i 60 enquestes el 2024) amb una gran majoria de respostes de dones (77,5 %). Les persones seleccionades són parlants habituals de gallec i la majoria estan en contacte constant amb la llengua de manera acadèmica (86,7 %), ja que són persones amb estudis o professions que s'emmarquen en l'àmbit humanístic: alumnat del batxillerat humanístic amb l'assignatura de grec, estudiants de filologia, professorat de gallec o personal bibliotecari. Per estudiar millor les dades, vam dividir les persones col·laboradores en dos grans grups, distingint el període de realització de l'enquesta: d'una banda, l'alumnat (d'ensenyament mitjà i universitari) i, de l'altra, els treballadors (en contacte amb la llengua, de manera acadèmica o no):

2019:

1. Alumnat: 44 persones.

- Alumnat de l'institut d'ensenyament secundari (IES) Santa Irene de Vigo: 34 persones (edats: 15-18 anys).

- Quart d'ensenyament secundari obligatori (ESO): 6 persones.

- Primer de batxillerat: 19 persones.

- Segon de batxillerat: 9 persones.

- Alumnat universitari: 10 persones (edats: 18-42 anys).

2. Treballadors i treballadores: 16 persones (edats: 32-59 anys).

- En contacte directe amb la llengua: 8 persones.

- Professorat de llengües: 6 persones.

- Personal de biblioteca: 2 persones.

- Sense contacte directe amb la llengua: 8 persones.

- Personal d'administració: 2 persones.

- Personal de cuina: 6 persones.

2024:

1. Alumnat: 44 persones.

- Alumnat d'ensenyament mitjà: 26 persones (edats: 16-18 anys).

- Alumnat de l'IES Santa Irene de Vigo: 5 persones.

- Alumnat de l'IES Castela de Vigo: 11 persones.

- Alumnat de l'IES Pedro Floriani de Redondela: 10 persones.

- Alumnat universitari: 18 persones (edats: 18-25 anys).

2. Treballadors i treballadores: 16 persones (edats: 24-62 anys).

- En contacte directe amb la llengua: 8 persones.

- Professorat de llengua: 8 persones.

- Sense contacte directe amb la llengua: 8 persones.

- Personal administratiu: 3 persones.

- Personal sanitari: 5 persones.

2.2.2 Sobre l'enquesta

L'enquesta que hem realitzat està organitzada en tres grans blocs. Per tal de comparar si els parlants utilitzaven el formant *auto-* en la creació o l'elecció de termes, els vam oferir una definició per a la qual havien d'inventar o fer servir la paraula adequada amb l'element *auto-*. A continuació, els vam preguntar sobre el diccionari que més consultaven i els vam demanar que marquessin, en dues llistes amb 24/26 paraules cadascuna, primer les paraules que creien que hi estaven incloses i, després, aquelles altres que no havien sentit mai. Finalment, els vam demanar que proporcionessin definicions adequades a partir de neologismes construïts amb aquest formant. En canvi, vam introduir en totes les preguntes tant paraules incloses en les obres lexicogràfiques com formes neològiques del nostre corpus, per determinar si hi havia una diferència de tractament. El qüestionari realitzat és el següent:

- 1) Inventar o utilitza la paraula adequada per a cadascuna de les definicions següents:
 - Consum de productes elaborats per un/a mateix/a.
 - Destruir-se un/a mateix/a psicològicament o físicament.
 - Activitat dirigida i realitzada per un/a mateix/a.
 - Que s'organitza per si mateix/a.
- 2) Quin és el diccionari de gallec que més consultes?
- 3) De les paraules següents, quines creus que estan recollides en el diccionari que has esmentat en la pregunta anterior?

autoaglutinación	autodesculpa	autonomear
autoanalizarse	autodestructor	autoodio
autoaprendizaxe	autodominio	autoparodia
autoaxuda	autoemplego [només el 2024]	autoplaxio
autobombo	autófago	autoprotexerse
autocensura	autoficcional [només el 2024]	autopublicidade
autocobro	autoinculparse	autotest
autoconciencia	autoindulxente	autovacinar
autodenuncia	autointerpretar	

- 4) De les paraules següents, quines no has llegit ni sentit mai?

autoacusación	automedicación	autorretrato
autoadaptación	autoorganización	autosatisfacción
autodeterminista	autopagamento	autoservizo
autoensamblaxe [només el 2024]	autopsicose	autosilenciarse
autohipnose	autorreferencia	autotransfusión
autoinxección	autorradio	autovacina
autoliberable [només el 2024]	autorrealizado/a	autoxenreira
autolimitado/a	autorreflexión	autoxestionado/a
autolimpieza	autorregresión	

- 5) Com definiries les paraules següents?

autoagresión	autodirixido/a	autoidentificarse
autocalibración [només el 2024]	autoeditar	autosubordinable

3 Resultats obtinguts

En aquest punt, mostrem els resultats i les respostes des d'un punt de vista general, contrastant entre els dos períodes estudiats (2019 i 2024) i els dos grups d'enquestats (alumnat i treballadors). Ens centrem en l'ús de *auto-* en els termes proposats, fent referència a la diferència que hi pot haver entre el grup d'informants en contacte constant amb la llengua i els que no hi treballen. D'altra banda, relacionem els diccionaris més habituals dels informants amb les formes lexicogràfiques que (no) van marcar. Finalment, ens fixem en les definicions que van proposar per a les paraules per les quals se'ls va preguntar.

3.1 Creació de termes

Per no condicionar les respostes amb les paraules presents a la resta de preguntes, incloem en un full a part l'exercici que consisteix a adaptar o inventar una paraula segons una definició donada. De les quatre definicions, dues corresponen a formes recollides en la macroestructura de la lexicografia gallega (*autoconsumo* i *autodestruirse*) i dues a formes neològiques del nostre corpus (*autoactividade* i *autoorganizado/a*).

En general, la recurrència de *auto-* és bastant alta en els quatre termes proposats pels col·laboradors (73,1 %): 68,8 % d'ús del formant el 2019 i 77,5 % a les enquestes realitzades el 2024. Amb aquests primers resultats, podem afirmar que hi ha una lleugera tendència a un major ús de *auto-* a l'hora de crear paraules noves o utilitzar paraules ja conegudes, amb gairebé un 9 % de diferència entre el primer període i el segon.

Quant a les 120 enquestes, per a la definició de «consum de productes elaborats per un/a mateix/a», el 60,8 % va respondre amb la paraula exacta que s'esperava (*autoconsumo*), el 20 % va contestar amb una paraula diferent però va utilitzar el formant (*autoabastecemento*, *autoelaboración*, *autoproducción* o *autosuficiencia*), el 14,2 % amb una paraula o grup de paraules sense *auto-* (*artesanaís*, *caseiro*, *consumo artesán* o *feito na casa*) i el 5 % va deixar la resposta en blanc. L'alta recurrència de la forma *autoconsum* entre els parlants pot estar relacionada amb la freqüència d'ús d'aquesta paraula, ja que de les veus creades amb *auto-* amb el significat d'«un mateix/a' *autoconsum* és la més freqüent en la llengua gallega, segons les dades de Bugarín López (2007, p. 130).

A la definició de «Destruir-se un/a mateix/a psicològicament o físicament», el 55,8 % va respondre amb la paraula que es demanava o una de la mateixa família

lèxica (*autodestrución, autodestrutivo o autodestruírse*), el 23,4 % va optar per utilitzar una paraula amb *auto-* però sense el verb destruir (*autosabotaxe, autoboicotearse, autodanarse, autodano, autoflaxelarse o autolesionarse*), el 15 % va contestar amb una paraula sense l'element *auto-* (*suicidarse, maxucarse, masoquismo, lesionarse, maltratarse o descontrol*) i un 5,8 % no va respondre.

Per a la definició «Activitat dirigida i realitzada per un/a mateix/a», tan sols el 2,5 % va escriure la paraula que cercàvem (*autoactividade*); no obstant això, el 63,3 % va respondre amb una paraula amb *auto-* (*autoacción, autoamor, autoaprendizaxe, autocrear, autodidacta, autodirixido, autofunción, automonitorización, autónomo, autosuficiente o autoxestión*). D'altra banda, el 19,2 % va donar una paraula sense el formant (*actividade propia, caseira, emprender, hobby o plan*) i un 15 % va deixar la resposta en blanc. Tot i no contestar amb la paraula esperada a partir de la definició, les persones entrevistades van oferir moltes respostes amb *auto-*, fins i tot alguns neologismes no registrats per nosaltres, com *autoamor* o *autocrear*.

Finalment, en la definició «Que s'organitza per si mateix/a», el 20 % va respondre amb la paraula esperada o una de la família lèxica (*autoorganización, autoorganizado, autoorganizarse, autoorganizativo* o, en anglès, *self-organized*), el 45,8 % va donar una paraula amb *auto-* però amb un altre lexema (*autodidacta, autoeficiente, autómeta, autónomo, autosuficiente o autoxestión*), el 26,7 % va aportar una paraula sense el formant (*independente, listiño, organizado o responsable*) i un 7,5 % no va respondre.

En vista de les dades, podem assenyalar que l'encert dels neologismes és minoritari (2,5 % i 20 %), en comparació amb els percentatges de les paraules que ja estan incloses en les principals fonts lexicogràfiques gallegues (60,8 % i 55,8 %), la qual cosa és totalment previsible, ja que *autoactividade* i *autoorganizado/a* són formes recents en la llengua.

En relació amb els dos grans grups de persones enquestades, és a dir, estudiants d'IES i universitaris versus treballadors, cal afirmar que no hi ha una diferència en la freqüència d'ús de *auto-* a l'hora de crear noves paraules o d'utilitzar paraules ja conegudes, perquè l'ús d'aquest formant en el grup d'alumnes és del 73 %, mentre que en el grup de treballadors és del 72,7 %. Per tant, aquesta variable no provoca un canvi en els resultats.

Si existeix una diferència entre l'alumnat d'IES (amb un percentatge d'ús de *auto-* d'un 77,1 %) i l'alumnat universitari (amb un 64,3 % d'ús), és probablement a causa de la influència de la matèria de grec a secundària, ja que tots els enquestats d'aquest grup eren alumnes de llengües clàssiques i en aquestes classes la creació de termes en gallec i en castellà a partir de formants del grec clàssic és habitual.

Molt més notable és la diferència existent entre els professionals que estan més en contacte amb la llengua —un grup majoritari, amb un 90,6 % d'ús de

auto-, entre els quals hi ha els professors de llengua i lingüística— i aquells que no solen treballar-hi, com el personal administratiu o sanitari (només un 54,7 % de les respostes van utilitzar l'element *auto-*).

3.2 Dicionaris més habituals

Un aspecte que ens va semblar interessant incloure en l'enquesta va ser conèixer quina era l'obra lexicogràfica que més consultaven les persones que van respondre. La majoria, el 72,5 %, utilitzen el DRAG per consultar definicions i termes, probablement per la seva disponibilitat a Internet i la seva facilitat de consulta. En segon lloc, el següent diccionari més freqüent és el *Dicionario xerais da lingua*, citat pel 8,3 % dels informants. D'altra banda, un 10,8 % dels enquestats van assenyalar que no utilitzaven cap diccionari habitualment (la majoria d'ells pertanyen al grup d'informants que no estan en contacte amb la llengua d'una manera acadèmica). Pel que fa als altres enquestats, van mencionar, de manera minoritària, altres diccionaris com el *Cumio*, el *Digalego*, l'*Estraviz*, l'*Ir Indo* o *Google mateix*.

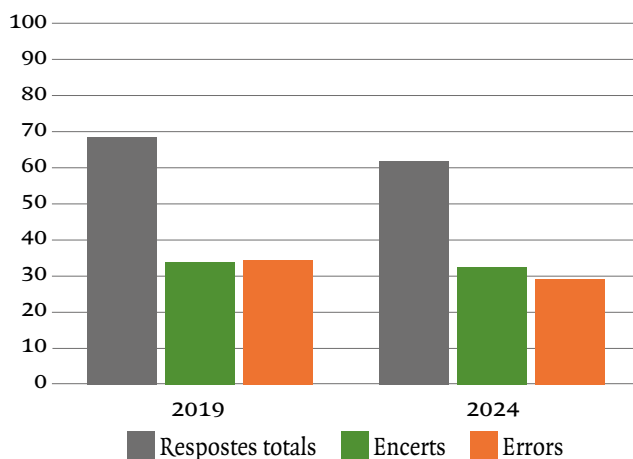
3.3 Consciència lexicogràfica i percepció neològica de les formes amb *auto-*

Després de conèixer quin era el diccionari de referència del qual disposaven, els vam proporcionar una sèrie de formes a partir de les quals havien d'identificar les que pensaven que estaven incloses en l'obra lexicogràfica indicada (a). En una pregunta diferent (b), vam demanar que marquessin les paraules que no havien sentit ni llegit mai. Entre les 48 paraules presentades (24 per pregunta) el 2019 i les 52 paraules (26 per pregunta) el 2024, un 50 % són paraules extretes del GDXL i un 50 % són formes neològiques incloses en el nostre corpus (excepte una invenció en gallec per la qual es pregunta només el 2024, *autoliberable*, però, en tot cas, es tracta de termes aliens als diccionaris gallegos).

A la pregunta (a), que consisteix a marcar les paraules que pensen que estan recollides als diccionaris, es van assenyalar 7,8 paraules de mitjana, i les persones que més termes van marcar (entre 24 i 15 formes) són, majoritàriament, alumnat d'ensenyament mitjà. En canvi, a la pregunta (b), en què se'ls demana per les paraules que no han sentit ni llegit mai, es van marcar 9,9 termes de mitjana, i els informants que van assenyalar més de 20 formes també pertanyen al grup de l'alumnat de secundària. En vista de les dades, el nombre de formes que els enquestats no han sentit ni llegit mai, és a dir, les més neològiques, és superior a les que consideren ja diccionaritzades, amb més de 2 punts de diferència.

Si fem una comparació entre ambdós períodes en què es va fer l'enquesta, comprovem que el 2019 els informants assenyalen una mitjana de 8,2 termes a la pregunta (a), relativa a les formes ja incloses al

diccionari, i una mitjana de 9,6 termes per a les paraules totalment desconegudes per ells (b). En canvi, en les enquestes realitzades el 2024, es va marcar una mitjana de 7,4 termes a la pregunta (a), gairebé un punt menys que en el període anterior, i una mitjana de 10,2 termes que no han sentit ni llegit mai a la pregunta (b), cosa que suposa mig punt de diferència. Sembla que existeix, cinc anys després, una lleugera tendència a un major desconeixement de les formes presentades.

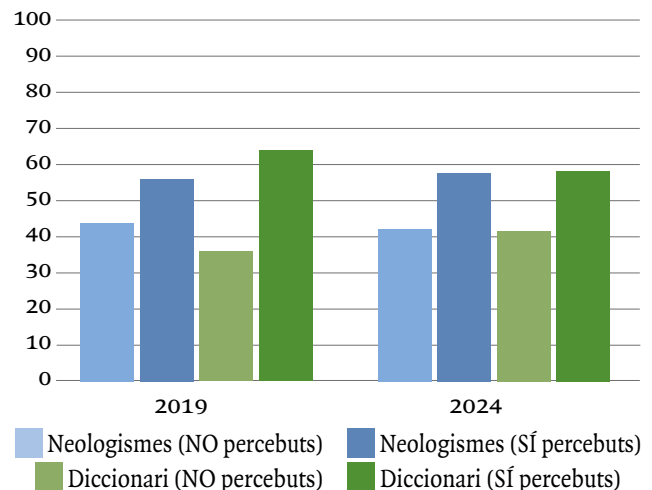

GRÀFIC 1. A la pregunta (a), relació entre el total de paraules marcades pels informants, els encerts i els errors. Font: elaboració pròpia

Com es pot comprovar al gràfic 1, en relació amb els termes de la pregunta (a), en les primeres enquestes el percentatge de paraules marcades és més gran, perquè el 2024 el nombre de formes assenyalades descendeix gairebé 7 punts. En concret, els informants del 2019 van marcar, en total, un 33,9 % de les 12 paraules que sí que eren al diccionari, mentre que les persones que van respondre el 2024 van assenyalar un 32,6 % de les formes recollides al diccionari. Si comparem els percentatges d'encerts i errors amb el total de paraules marcades en cada període, observem que, com podíem esperar, l'encert en les respostes és més gran el 2024, amb un 52,8 % d'encerts, mentre que l'encert dels informants del primer període és d'un 49,5 %.

Així mateix, les paraules que més informants consideren com a formes ja codificades lexicogràficament són *autoaxuda*, marcada per 93 persones, i *autoaprendizaxe*, per 89. Aquesta última només es recull a l'*Estraviz*, un diccionari que només una persona va indicar com a habitual. Pel que fa al terme *autoaxuda*, en el primer període d'enquestes (2019) encara no s'havia incorporat als diccionaris gallecs, tot i ser marcada per 49 persones. Per això, resulta curiós que, cinc anys després, quan ja forma part del DRAG, la marquessin menys persones (concretament, 44). A més, la meitat dels informants (60 persones) van assenyalar la paraula *autoinculparse*, malgrat no aparèixer en cap dels diccionaris revisats. Una altra de les formes que més van

marcar (65 persones en total) és *autodestruir*, que sí que es recull al GDXL, però, com passa amb *autoaxuda*, sorprèn que el 2019 la referissin 37 persones, mentre que el 2024 només 28, tot i que ja s'incloua al diccionari del 2009. Les menys marcades en aquest punt són *autobombo* (13 persones) i *autodenuncia* (14 informants), fet que crida l'atenció perquè cap d'aquestes paraules no forma part del nostre corpus de neologismes, sinó que es van extreure del GDXL.

GRÀFIC 2. A la pregunta (b), relació entre els neologismes marcats (o no) i les paraules assenyalades (o no) ja presents al diccionari. Font: elaboració pròpia

Pel que fa a les paraules de la pregunta (b), si observem el gràfic 2, comprovem que els informants han sentit o llegit més de la meitat dels neologismes en tots dos períodes, amb un percentatge molt similar, encara que lleugerament superior el 2024. No obstant això, hi ha una diferència notable en el nombre de paraules que ja s'inclouen en els diccionaris, ja que, mentre que el 2019 en van sentir o llegir gairebé dos terços (un 64 %), el 2024 només es va percebre un 58,3 % de les formes lexicogràfiques, una dada sorprenent perquè aquests termes, en el segon període, fa més temps que estan registrats en els diccionaris principals.

D'una banda, les paraules *autorretrato*, *autoservizo*, *automedicació* i *autolimpeza* són les més sentides o llegides pels informants. Les tres primeres tenen una gran presència en el diccionari: més concretament, *autorretrato*, marcada per només 2 persones, i *autoservizo*, assenyalada per 5, estan registrades en tots els diccionaris consultats. Excepte en el GDXL, també es registra en tots els diccionaris el substantiu *automedicació*, desconegut per 12 persones. Per contra, 19 de les 120 persones afirmen no haver sentit mai *autolimpeza* (per tant, 101 sí que l'han sentit), tot i no estar recollida en cap diccionari. A més d'aquestes formes, cal destacar que la invenció *autoliberable*, inclosa en l'enquesta del segon període (2024), va resultar desconeguda per a 35 persones (de 60), és a dir, un 41,7 % dels informants

sí que havien sentit aquest terme, un percentatge força elevat si es té en compte que no es troba registrat ni en els principals corpus gallecs ni en el nostre corpus de neologismes.

D'altra banda, el terme *autoxenreira* va ser el més assenyalat pels informants, és a dir, és la paraula més desconeguda per a ells, ja que va ser marcada per 105 persones (de 120). En el primer període de l'enquesta (2019), aquest terme encara no es recollia als diccionaris i formava part del nostre corpus de neologismes, però, actualment, en el moment de fer la segona enquesta (2024), ja es troba registrat al *Digalego*. Altra ment, 93 persones desconeixien la forma *autoinsector*, fet que resulta esperable, ja que s'inclou en el nostre corpus de formes neològiques. A més, la major part dels informants també va marcar els substantius *autopsicose* (91 enquestats) i *autovacina* (80 persones), tot i que ja són presents a les principals obres lexicogràfiques gallegues, com a mínim, des de 2009 (en el GDXL).

Si comparem les dades d'un període (2019) amb les de l'altre (2024), comprovem que el nombre de paraules marcades en ambdós és similar. Per exemple, *autoadaptación* va ser assenyalada per 19 persones el 2019 i per 18 el 2024, *autodeterminista* per 33 el 2019 i per 34 el 2024, *autorreferencia* per 32 persones en ambdós períodes, i *autorreflexión*, també per 12 informants en ambdós. No obstant això, hi ha tres paraules en què la diferència és força notable: *autorradio* va ser assenyalada per 29 persones el 2019 i per 36 el 2024; *autorregresión*, per 34 el 2019 i per 26 el 2024, i *autovacina*, per 36 en el primer període i 44 en el segon. El més lògic seria que el nombre de persones que marquen cada paraula fos menor a mesura que passa el temps, ja que són paraules ja diccionaritzades i, per tant, que ja formen part de la llengua. Això succeeix amb *autorregresión*, però no amb *autorradio* ni amb *autovacina*, que resulten ser més desconegudes per als parlants cinc anys després i amb una pandèmia pel mig.

Finalment, ens sembla interessant conèixer la relació entre la percepció neològica dels informants i les primeres datacions dels termes que van assenyalat. Per això fem servir el *Corpus de referencia do galego actual* (CORGA) i el *Tesouro informatizado da lingua galega* (TILG). En la pregunta (a), de les paraules que menys es consideren diccionaritzades (*autoaglutinación*, *autobombo*, *autodenuncia* i *autoparodia*), un 75 % ja apareix en els corpus des del segle passat: *autobombo* des de 1918 (TILG), *autodenuncia* des de 1983 (CORGA) i *autoparodia* des de 1993 (CORGA). Pel que fa a les més diccionaritzades segons els parlants (*autoanalizarse*, *autoaprendizaxe*, *autoaxuda*, *autodestructor* i *autoinculparse*), el 100 % apareix en els dos corpus consultats, amb una primera datació entre 1985 i 2000. En la pregunta (b), de les considerades més neològiques pels informants (*autoinsector*, *autopsicose*, *autovacina*, *autoxenreira*), un 75 % no es recull en el TILG ni en el CORGA, ja que només es registra *autoxenreira*, amb una primera data-

ció el 1993 (CORGA). En canvi, un 75 % de les formes considerades menys noves (*autolimpeza*, *automedicación*, *autorretrato*, *autoservizo*) s'inclouen en els corpus, fins i tot des dels inicis del segle passat, com és el cas d'*autorretrato*, des de 1917, mentre que la cerca d'*autolimpeza* no ofereix cap resultat.

3.4 Proposta de definicions

L'última pregunta que es va fer a l'enquesta consisteix en la idea que, a partir d'unes formes amb *auto-*, els informants aportin una definició adequada. A les cinc paraules proporcionades en el qüestionari de 2019, n'hi hem afegit una sisena: *autocalibración*, neologisme que s'ha incorporat al nostre corpus en aquest segon període. Dues de les formes ja apareixen incloses en el GDXL (*autoagresión* i *autoidentificarse*), tres constitueixen neologismes del nostre corpus (*autocalibración*, *autodirigido/a* i *autoeditar*) i l'altra és una invenció nostra (*autosubordinable*). Per analitzar les respostes, ens hem centrat, principalment, en la presència o l'absència de l'indefinit *mesmo* (mateix) en les definicions proposades i, en el cas de *autocalibración*, en la presència o l'absència de *automático/a* o *automaticamente*.

En general, en la majoria de les definicions (en un 75 %), apareix explícitament l'indefinit equivalent al formant *auto-*. Pràcticament en totes les definicions per a la forma lexicogràfica *autoagresión* es fa servir *mesmo*, ja que és present en un 96,7 % de les respostes, probablement per la seva presència al diccionari gallec des de fa més d'una dècada. El nombre de vegades que els informants utilitzen *mesmo* baixa considerablement en les definicions per a la invenció *autosubordinable*, principalment perquè un 40 % va deixar aquest terme sense definir o va expressar explícitament el seu desconeixement davant tal forma. No obstant això, del 60 % de les persones que sí que van respondre, un 63,9 % ho va fer assenyalant les definicions «que es pot subordinar a si mateix», «que pot ser subordinada per un mateix» o «que se subordina a si mateix», les quals podríem considerar correctes si el terme existís. En vista de les dades, podem assenyalat que, fins i tot inexistents o encara no creades, les formes generades amb *auto-* tenen un significat molt transparent o deduïble. En relació amb el contrast entre les formes lexicogràfiques i les formes neològiques, comprovem que disminueix l'ús de *mesmo* en els neologismes (77,5 % d'ús, enfront d'un 85,4 %).

Quant a la diferència entre els grans grups d'informants, és a dir, alumnes i persones treballadores, comprovem que és gairebé inexistent, perquè, mentre que els alumnes inclouen *mesmo* en les seves definicions un 75,2 % de les vegades, els treballadors ho fan un 74,4 %. En canvi, sí que notem una petita diferència entre els alumnes de secundària, amb un 77,3 % d'ús de *mesmo*, i els alumnes universitaris, que ho fan amb una freqüència una mica menor, un 70,7 %. La

variació és encara més notòria entre els dos subgrups de professionals, ja que els que treballen amb la llengua fan servir *mesmo* un 88,8 % de les vegades, és a dir, majoritàriament, mentre que els que no tenen un contacte acadèmic amb la llengua només ho fan un 60 %.

D'altra banda, si establim una comparativa entre els dos períodes en què es va realitzar l'enquesta, podem comprovar que hi ha una tendència cap a un major ús de l'indefinít, ja que el 2019 hi havia un ús de *mesmo* en un 68 % de les vegades, i en les enquestes del 2024 hi ha un ús del 81 %, és a dir, un 13 % de diferència.

Com ja hem esmentat, en el segon període de realització de l'enquesta (2024), vam voler afegir la paraula *autocalibración* per descobrir si els parlants utilitzaven l'adjectiu *automático/a* o l'adverbi *automaticamente* en la construcció de la seva definició, la qual cosa ens podria indicar que, almenys per a alguns parlants, existeix la possibilitat de relacionar *auto-* amb aquestes formes nominals, de manera similar a l'explicació d'Iglesias Cancela (2021, p. 44) per al castellà amb el formant *bio-*, que l'interpreta, a part de ser un element grecollatí, com un truncament de les paraules *biológico/a* o *biología*.

De la mateixa manera que per a les altres cinc paraules, per a *autocalibración* també és majoritari l'ús de *mesmo* en la definició proporcionada pels informants, ja que suposa el 56,7 % de les respostes. D'altra banda, un 21,7 % de les persones van deixar en blanc la pregunta o la resposta que van donar va ser incorrecta i, a més d'això, un 18,3 % va fer servir expressions com *só* o *propio* en les definicions («que es calibra sol», «que es calibra de manera independent sense necessitat de cap intervenció», «que realitza la seva pròpia calibració» o «objecte que es calibra pel seu compte»). Només en un 3,3 % (2 de 60) de les definicions els informants fan menció de l'adjectiu o de l'adverbi *automático/automaticamente* («que es calibra de manera automàtica» i «objecte o ésser que es calibra automàticament»), per la qual cosa es verifica que els parlants fan aquesta associació només excepcionalment i que el comportament neològic de *auto-* continua centrat en el seu valor com a element grecollatí 'un mateix/a'.

Del total de les paraules recollides en aquesta pregunta, és a dir, sis formes, l'única que van respondre el 100 % de les persones enquestades va ser *autoagresión* (amb més o menys adequació en la definició proposada), probablement perquè es tracta d'una forma molt transparent i de la qual es pot deduir fàcilment el significat, a part d'estar inclosa ja en les principals fonts lexicogràfiques.

4 Conclusions

Com ja hem indicat, l'objectiu d'aquesta investigació era conèixer la percepció dels parlants de gallec mitjançant la realització de 120 enquestes en dos períodes diferents (2019 i 2024). Les preguntes a les quals havien de respondre els informants (distribuïts equilibradament entre aquests dos períodes) consistien a aportar un terme per a una definició ja donada, indicar el diccionari que consultaven més sovint, quins termes consideraven que ja figuraven en obres lexicogràfiques gallegues, marcar les paraules que no coneixien completament i, finalment, aportar una definició per a cinc paraules (2019) o per a sis (2024).

Un cop analitzades les dades, descobrim que els parlants de gallec acudeixen a *auto-* de manera majoritària a l'hora de proposar un terme per a una definició concreta, independentment del període en què es va dur a terme l'enquesta i del grup en què classifiquem els informants (alumnat o treballadors). A més, comprovem que el significat de les paraules formades amb *auto-*, inclosos els neologismes i fins i tot algun terme inventat (*autosubordinable*), es pot deduir fàcilment, perquè sembla que per als parlants els termes resulten força evidents. Addicionalment, segons el que van marcar els enquestats, el nombre de paraules més desconegudes, és a dir, que no han llegit o sentit mai, és superior al nombre de termes que consideren que ja són en les obres lexicogràfiques. D'altra banda, volem destacar que paràmetres com el gènere no són determinants en aquest estudi, però l'ofici (o, indirectament, la formació) de les persones col·laboradores sí que sembla influir-hi lleugerament: l'alumnat, el professorat de llengües i el personal bibliotecari, que estan en contacte constant amb el gallec, tenen una major tendència a recórrer a *auto-*.

Com ja vaig expressar a Fernández Berrocal (2020, p. 87), «parece evidente que o elemento *auto-* está a sufrir un proceso de gramaticalización cara a un prefijo, proceso que está moi avanzado, se é que non se consolidou xa», perquè, com també es pot deduir dels resultats de les enquestes, és un element molt recurrent per als parlants a l'hora de generar paraules noves, fins i tot per als que no treballen directament amb la llengua. A més, cal destacar que les paraules formades amb *auto-* són termes molt transparents, amb un significat fàcil de deduir, tal com hem pogut comprovar en l'últim apartat de l'enquesta en ambdós períodes. Igual que passa en les llengües més properes com el castellà (Felú Arquíola, 2003, p. 51) o el català (Institut d'Estudis Catalans, 2016, p. 438), el comportament neològic de *auto-*, 'un mateix/a', en gallec és més proper al dels prefixos; per tant, l'hauríem de tractar com a tal. ✿

Traducció del gallec al català: Mireia Almena

5 Bibliografía

- ARAYA TAULER, Raúl (2003). «Achegamentos teóricos ó estudio da neoloxía». A: GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María; RODRÍGUEZ GUERRA, Alexandre (coord.). *Neoloxía e lingua galega: teoría e práctica*. Vigo: Servizo de Publicacións da Universidade de Vigo, p. 67-81.
- BERNAL, Elisenda (2015). «Ser o no ser: els neologismes i la percepció dels parlants, entre la normalitat i la raresa». A: SINNER, Carsten; WIELAND, Katharina (ed.). *Norma, ús i actituds lingüístiques: El paper del català en la vida quotidiana*. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, p. 61-73.
- BUGARÍN LÓPEZ, María Xesús (2007). *O galego fundamental: diccionario de frecuencias*. La Coruña: Fundación Pedro Barrié de la Maza.
- CABRÉ, M. Teresa (1993). *La terminología: teoría, metodología, aplicaciones*. Barcelona: Empúries.
- CORGA = LÓPEZ MARTÍNEZ, M. Sol; GARCÍA GONDAR, Francisco (dir.) (2001-). *Corpus de referencia do galego actual* [en línia]. Santiago de Compostel·la: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades. <<http://www.cirp.gal/corga>> [Consulta: 7 juny 2024].
- Diccionario de galego (2004). Vigo: Ir Indo.
- Dicionário Estraviz [en línia]. Versió 3.0. <<https://estraviz.org/>> [Consulta: 7 juny 2024].
- Diccionario xerais da lingua (2015). 10. Vigo: Xerais.
- Digalego: Diccionario de galego [en línia]. <<https://digalego.xunta.gal/digalego/Html/index.php>> [Consulta: 7 juny 2024].
- DRAG = Diccionario da Real Academia Galega [en línia]. <<https://academia.gal/diccionario>> [Consulta: 7 juny 2024].
- FELÍU ARQUIOLA, Elena (2003). *Morfología derivativa y semántica léxica, la prefijación de auto-, co- e inter-*. Madrid: Universidad Autónoma de Madrid.
- FERNÁNDEZ BERROCAL, Ana (2020). «O elemento auto- como xerador de neologismos no galego actual». A: FERNÁNDEZ SALGADO, Xosé Antonio (ed.). *Cumieira: Cadernos de investigación da nova Filoloxía Galega*. Vol. 5. Vigo: Universidade de Vigo, p. 65-90.
- FREIXA, Judit (2010). «Paraules amb rareses». *Terminàlia*, núm. 1, p. 7-16.
- GDXL = Gran diccionario xerais da lingua (2009). Vigo: Xerais.
- GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María; RODRÍGUEZ GUERRA, Alexandre (2003). «Neologismos na lingua xornalística galega». A: GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María; RODRÍGUEZ GUERRA, Alexandre (coord.). *Neoloxía e lingua galega: teoría e práctica*. Vigo: Servizo de Publicacións da Universidade de Vigo, p. 95-169.
- Gran diccionario Cumio da lingua galega (2004). Vigo: Edicións do Cumio.
- IGLESIAS CANCELA, Yolanda (2021). *Los temas cultos en la formación de palabras complejas del español*. Estrasburg: Éditions de Linguistique et de Philologie.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2016). *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- LLOPART-SAUMELL, Elisabet (2019). «Los neologismos desde una perspectiva funcional: correlación entre percepción y datos empíricos». *Revista Signos: Estudios de Lingüística*, vol. 52, núm. 100, p. 665-687.
- (2022). «La percepción de la neología». A: BERNAL, Elisenda; FREIXA, Judit; TORNER, Sergi (ed.). *La neología del español: Del uso al diccionario*. Madrid: Iberoamericana Vervuert, p. 105-126. (Lingüística Iberoamericana; 87).
- OBSERVATORI DE NEOLOGIA (2004). *Metodología del trabajo en neología: criterios, materiales y procesos*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada.
- (2024). *Metodología* [en línia]. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada. <<https://www.upf.edu/web/obneo/metodologia>> [Consulta: 13 setembre 2024].
- REY, Alain (1976). «Néologisme: un pseudo-concept?». *Cahiers de Lexicologie*, vol. 1, núm. 28, p. 3-17.
- RODRÍGUEZ GUERRA, Alexandre (2016). «Dictionaries of neologisms: A review and proposals for its improvement». *Open Linguistics*, vol. 2, p. 528-556.
- (2021). «Les nouveaux “terroirs” des gallicismes néologiques dans la presse galicienne, espagnole et catalane». A: VILLAR DÍAZ, María Belén; HOYOS, José Carlos de; DURY, Pascaline; MAKRI-MOREL, Julie; RENNER, Vincent (dir.). *La néologie des langues romanes: Nouvelles approches, dynamiques et enjeux*. Berlín: Peter Lang, p. 259-278.
- TILG = SANTAMARINA, Antón (dir.) [et al.] (1986-). *Tesouro informatizado da lingua galega* [en línia]. Santiago de Compostel·la: Instituto da Lingua Galega. <<http://ilg.usc.es/TILG/>> [Consulta: 7 juny 2024].